

Sűrű homály

Azon a novemberi napon nem esett sem a hó, sem az eső, holott már napok óta erről szóltak az időjárás-jelentések. Az átlagosnál valamivel hűvösebb volt a kora reggel, amikor Somfai János kilépett háza kapuján. Az éles levegő, a sötétség megborzongatta, de csak addig, amíg a sarki ívlámpa fénye szét nem mállasztotta a sűrű homályt, rábocsátva sugarát a sínpárra, melyen már ott állt sárgán, kivilágított ablakaival a villamos. Két kocsiból állt a szerelvény, itt volt a végállomása. A kocsik üresen álltak, utas nélkül, de Somfai tudta, csak néhány perc, és megjelenik a szomszéd utca felől a magas, vele egykorú férfi, aki hegesztőként dolgozott egy kerületi szerelvényüzemben. Más ember ebben a hajnali órában nem utazott ezen a szakaszon, a harmadik megállóig nem szállt fel a járatra senki. A villamosvezető már bent ült elől a fülkében, széles válla elfödte a fülke egy darabját, mozdulatlanul, mereven ült, mintha aludna. A magas férfi a szomszéd utcából lassú, kimért léptekkel közeledett, és mielőtt felszállt volna az első ajtón, csuklóján az órájára nézett. Ahogy kapaszkodott fel a lépcsőn, a kocsi parányit megingott, s ezen Somfai minden alkalommal elcsodálkozott. Hogy lehet, hogy ez a több tonnás jármű megérzi egyetlen felszálló súlyát? A hegesztő Somfai felé tekintett, köszönt neki, tőle három sorral odébb helyet foglalt, kinyújtózta hosszú lábait, fejét az üveglapnak döntötte, s becsukta a szemét.

A villamos elindult. Kihalt házsorok mentén, egyenes szakaszon futott a pálya, közvetlen egy kátyúkkal tarkított aszfaltút mentén. Szegényebb peremkerülete volt ez a városnak, távol a nagy forgalmú utaktól. A lakótelepek sivárságát néhány igényesen kivitelezett kertés családi ház, ápolt, játszóterés park oldotta fel. Régióta lakott itt. Amikor az egyetem jóvoltából, ahol docensi minőségben tanított, itt kapott lakást egy frissen átadott lakótelepi ház negyedik emeletén, először lehangolta a környék. Később megszokta. Főleg az utóbbi időben fedezte fel előnyeit, mindenekelőtt a csendet, melyet mindinkább értékelt. Egy éve ment nyugdíjba, már nem kellett minden nap a városba utaznia. Két hete azonban változott a helyzet. Ismét utazott, ezúttal volt munkahelyénél

Gy. SZABÓ ANDRÁS (1953) előadóművész, író. Legutóbbi kötete: *A végakarát* (2018).

jóval messzebbre. Fia kérte segítségét, aki Dunakeszin élt, és családjával nemrégén költöztek kertes házba. Garázsépítésbe fogtak a telek sarkában. A garázs alapjainak kiásását még az ősz elején elvégezték, de a mester a falak felhúzásával, a betonozással, az ácsmunkával csak ekkorra tudta vállalni a munkát. Somfai a keze alá dolgozott, keverte a betont, talicskázta a híg masszát, hordta a téglát, végezte a segédmunkás feladatát a legjobb tudása szerint. A körme két helyen beszakadt, tenyere érdes durva lett, alig ismert a kezére egy hét után, de ez nem vette kedvét, jólesett a munka, rég próbálta ki testi erejét.

A harmadik megállóban hirtelen tele lett a villamos. Csoportosan szálltak fel az emberek, tízen-tizenketten, összeszokott, régi ismerősök, az utastér zsongott a hangjuktól. A Nyugati pályaudvart három átszállással érte el, a vonat pontosan indult, jó húsz perc múlva Dunakeszi-Gyártelepre érkezett.

Ahogy megindult lefelé a lépcsőn az aluljáróban, egy nyers, darabos vonású asszony állta el az útját a kijárat előtt. Tágra nyílt szemmel egyenesen ránézett. Somfai visszaszaladt az időben, jó pár évtizedet, amikor még egyetemre járt. Ott találkozott ezzel az arccal, ezzel az alakja vesztett, elhízott, középkorú vagy inkább az időskor elején járó asszonnyal. Emlékezete élesen vetítette maga elé az egyetem harmadik emeletének folyosóján ülő, várakozó, kezében könyvet szorongató nő képét. – Zakkant – mondták az asszonyról csoporttársai, aztán néhány nappal később ő is megbizonyosodott a nő zavart, a normalitás határát meghaladó viselkedéséről. Elhitette magáról, hogy egyetemista, naponta ott ült a magyar tanszék előtt a padon, mint akinek feladata van, mint aki órára vár. A tanárok is jól ismerték, gyakran beült a hallgatók közé az előadóterembe, és szorgalmasan jegyzetelt. Könyökével takarta el a papírt, mint a kisiskolások, hogy ne lássa senki, mit ír bele. Ha valaki feltűnően sokáig nézte, annak nagy hangon odavágta: – Mit bámulsz?

Kipakolni nem lehetett, nem tudták, talán nem is történt rá kísérlet. Aztán egyszer csak elmaradt.

– Meg tudna hívni egy felesre? – kérdezte Somfaitól az asszony, és meg sem várva válaszát a legnagyobb nyugalommal hozzátette: – Egy fél valamire. Hideg van és elfogyott a pénzem.

Somfai két vagy három alkalommal maga is betért a vendéglátó egységbe, mely közvetlen az aluljáróból kilépve fogadta a vonat utasait. Két deci száraz, fehér bort szokott kérni magának, a „Fiatalkorúak borát”, ami kimért bor volt, máshol nem is találkozott vele.

Az asszony kitaratóan nézett a szemébe, nem volt tolaikodó, csak egyszerűen nem engedte el Somfai tekintetét. Somfai ösztönösen a zsebe felé nyúlt, ami fölösleges mozdulat volt, tudta, hogy elég pénzt vett magához még tegnap este. A mesternek napközben is akadtak kiadásai, apró dolgok, melyeket sürgősen be kellett szerezni, nem rohanhatott állandóan a fiához. Legszívesebben sarkon fordult volna, magára hagyva az asszonyt a kérésével együtt, de nem tudott mit mondani, nem jutott eszébe semmi, amivel kimenthette volna magát. Tenyere a zsebében matatott. Két tízezer forintosra emlékezett, ennyit gyűrt bele tegnap,

erre egészen pontosan emlékezett. A helyzet kínos volt, ösztönös mozdulatával jelét adta, hogy hajlandó segíteni az asszonyon egy kis adománnyal, de a tízezeket mégsem rángathatta elő nadrágjából. Egyszerre néztek a vasúti restiféle ajtajára, mely mögött világosság volt, fények és árnyékok mozogtak az üvegfal mögött. Kis ideig még várt, próbált kibújni a csapdából, melyet ostoba pénzkeresésével idézett elő, de tanácstalan maradt. Nem volt mit tenni, döntött. – Ha akarja, meghívom – mondta beletörődően, és maga elé engedve az asszonyt, beléptek a helyiségbe. Három vendég ácsorgott a kora reggeli órában a pult előtt, két egymással beszélgető fiatal férfi, és távolabb egy magányos öregember. Unikumot rendelt magának és az asszonnak is, de nem emelte koccintásra poharát. – Egészségére – hümmögte kelleetlenül, és igyekezett minél előbb túlesni az egészen. – Egészségére, tanár úr.

Somfai egy hajtásra kiürítette poharát, és már indult kifelé, hogy egyszer s mindenkorra magára hagyja a nőt, amikor visszafordult. – Ismerjük egymást?

Talányos, furcsa tekintettel figyelte Somfait az asszony, és mintha el is mosolyodott volna. – Rám nem emlékezhet, de az anyámra igen.

Somfai megdöbbsent. – Hát innen az ismerős arc –, s most már egészen tisztán látta maga előtt az egyetem folyosóját, mely mindig világos volt a nagy ablakok miatt, áradt be a fény az üvegeken, és az ablakok előtt a fehérre festett padok egyikén ott ült ő is. Könyveket ölelt magához, és várta, nagyon várta, hogy bejuthasson az előadóterembe. – Mindig gúnyolták anyámat, hibbantnak tartották, de maga nem.

Somfai később ugyanennek az egyetemnek a tanársegédje lett. Mint fiatal tanársegéd, a magyar tanszékre menet szinte naponta elhaladt a nagy üveglablakok előtt, a padok még hosszú ideig álltak a falak mentén, ilyenkor gyakran eszébe jutott a „dilynős” asszony.

– Nem volt mindig beteg az anyám – hallotta nagyon távolról, a feltolult emlékeken túlról a nő hangját –, teljesen normális életet élt, csak mikor mi már felnőttek lettünk, én és az öcsém, akkor változott meg. Lépésről lépésre vesztette el kapcsolatát a világgal, mindig új feladatot keresett magának, új szerepeket, ahogy az orvos mondta. Korábban bolti eladó volt, ott felmondott, aztán alkalmi munkákból élt, végül kitalálta, hogy egyetemi hallgató lesz. Ez lett a téveszméje. Az orvosok azt mondták, súlyos pszichózisban szenved, de ártalmatlan az emberekre.

Somfai nézte a darabos arcot, a száj mozgását: vajon miért mondta, hogy ismeri őt?

– Egyszer bementem az anyámért az egyetemre. Ott ült a padon a könyveivel, mellette maguk, az egyetemisták. Akkor anyám a fülembe súgta, hogy egyedül maga az, aki nem gúnyolja ki őt. A többiek folyton nevettek rajta. Később egyre gyakrabban kellett az anyámért mennem, sokszor láttam magát az előadóterem előtt.

Somfai valóban nem gúnyolódott az asszonyon, sosem élcelődött rajta, erre jól emlékezhetett a lánya. Idegenkedve fogadta csoporttársai viselkedését. – Itt

lakom a játszótér mellett. Amikor először megláttam, gondot okozott, hogy honnan ismerem. Aztán rájöttem, hogy maga az az egyetemista, akire anyám rámutatott, aki nem nevette ki annak idején. Nem sokat változott az arca negyven év alatt. Megőszült, de az arca ismerős volt. Azt is tudom, hogy a fia itt él.

Somfai mozdulatlanul állt a kijárat ajtó és a pult között, nem tetszett neki a bizalmaskodó hang, arra gondolt, hogy ideje mennie, a mester már biztos a helyszínen várja, téglákat kellene rakni a deszkaállványra, vagy a betonkoszorú kiöntésében segédkeznie, de maradt. Megzavarta, amit hallott. Az asszony megérezte tétovását, és közelebb lépett hozzá. Kopott kézításkájából töredezett szélű jegyzetömböt húzott elő. – Ez csak az egyik a sokból.

Somfai kényszeredetten átvette és megpörgette a jegyzetfüzet lapjait. Ákom-bákom betűk halmaza borította végig az oldalakat, margó, bekezdés sehol nem volt, szabálytalanul ömlöttek a sorok egymás alá. Sok értelmezhetetlen mondat, néhol egy-egy idegen kifejezés került a szavak közé. „Mettafizika”, két „t”-vel, felkiáltójel utána. Helyenként vízszintes vonalak, végtelenített írásjelek töltötték meg egész oldalakon át az irkafüzetet; egy reménytelen, kudarcra ítélt kísérlet fájdalmas nyomai. – Nem megy – olvasta egy helyen a bevéselt mondatot. A betűk szinte átütötték a papírt. Somfai megkockáztatta a kérdést.

– És otthon is elővette, olvasta édesanyja – a kifejezésen gondolkodott – ezeket a jegyzeteket?

– Az asztali lámpa mellett lapozgatta esténként. Csak azt nem szerette, ha kinevették.

Kutató szemeit Somfaira vetette. – Egyszer öcsém fia belenézett a papírokba és elkezdett nevetni. – Mit olvasol ezen, mi ez a macskakaparás? – No, akkor dühös lett, nagyon mérges, összeveszett az unokaöccsével, fél évig nem beszéltek.

Somfai még egyszer átpörgette a jegyzetömb lapjait. Az egyik oldalon egy rajzon szemüveges tanárt vett körbe egy csoport fiatal. Az előadóterem lépcsőzetes padsorával a bölcsészkar előadótermét juttatta eszébe. – Egész jól rajzolt az édesanyja – mondta Somfai, és más rajzokat is felfedezett még a füzetben. – Ez is jó. Ismerős ez a szemüveges tanár. – Visszaadta a gyűrött paksamétát. – Maga nagyon hasonlít az édesanyjára. Amikor észrevettem, azt hittem hirtelen, őt látom. – Én mindvégig az édesanyám mellett maradtam – közölte minden átmenet nélkül, erőteljes hangon az asszony, mintha parancsra mondaná, mintha valaki is kételkedett volna az igazában. Arca vonásai hirtelen meglágyultak: – Sokáig élt – csúsztotta táskája mélyébe a papírcsomót, gyűrt zsebkendőjével a szemét törölte. – Gondoskodni nem tudott magáról. Állapota egyre rosszabb lett, a végén már csak feküdt. Olyankor felpolcoltam a vánkost a háta mögött, elláttam őt. Gyakran kérte ezeket a jegyzeteket. Azt hiszem, boldog volt akkor.

Somfai az órájára nézett. Már jó negyedórája várja a mester, aki mindig pontos volt, sosem késett. A szokatlan helyzet visszatartotta. Negyven év vagy inkább negyvenöt, mostanában nemigen gondolt erre a múltra. Fogalma sem

volt, hogyan zárja le ezt a furcsa találkozást, mi legyen az utolsó, elköszönő mondat. Álltak egymással szemben, kiszolgáltatottan mindketten, már nem volt mondanivalójuk a másik számára.

– Még egy felest?

– Köszönöm, az jó lenne.

Somfai kinyitotta az ajtót, de még elkapta az asszony utolsó szavait. – Szeretett egyetemre járni.

Csípős, barátságtalan idő volt odakint.

